

O delu Arhivskega društva Slovenije

Arhivsko društvo Slovenije v letu 2004 – v znamenju jubileja in dela

Arhivsko društvo Slovenije (ADS) je bilo ustanovljeno 27. aprila 1954, da bi pospeševalo razvoj arhivske stroke in arhivske službe ter spodbujalo uporabo arhivskega gradiva za potrebe zgodovinopisja in drugih znanosti. Ima 225 članov (od teh 10 častnih),¹ ki po večini prihajajo iz slovenskih arhivov, knjižnic, muzejev in sorodnih institucij, člani društva pa so tudi delavci, ki delajo z dokumentarnim gradivom v državnih organih in podjetjih. Društvo skrbi za strokovno usposabljanje arhivskih delavcev (organizira strokovna zborovanja oziroma posvetovanja), sodeluje s sorodnimi združenji doma in v tujini (je tudi član Mednarodnega arhivskega sveta), predvsem pa je bogata njegova založniška dejavnost. Od leta 1978 redno izdaja revijo ARHIVI, namenjeno obravnavi splošnih arhivskih strokovnih vprašanj, od leta 1980 pa zbirko VIRI, v kateri so objavljeni za slovensko zgodovino pomembni dokumenti. ADS je društvo osrednjega pomena, saj deluje na celotnem območju Republike Slovenije. Ima status društva, ki deluje v javnem interesu na področju kulture. Ob 40-letnici delovanja je bilo za svoj prispevek k organiziranju arhivske službe in razvoju arhivske vede na Slovenskem odlikovano s častnim znakom svobode Republike Slovenije.

ADS je torej v letu 2004 praznoval svojo petdesetletnico; ta dogodek je dajal ton celoletnemu delovanju društva. Izvršni odbor je na zadnji seji v letu 2003 sprejel okvirni program dela za leto 2004 in z zadovoljstvom lahko ugotovimo, da nam ga je skupaj uspelo v celoti uresničiti.

Začnimo z denarjem. Ministrstvo za kulturo nam je v okviru programskega poziva za obdobje 2004–2006 za izvajanje rednega programa v letu 2004 namenilo sredstva v višini 4.500.000 SIT (Arhivi 2.000.000, Viri 1.500.000, Aškerčeva nagrada in priznanje 800.000, mednarodno sodelovanje 200.000). Ker nas je čakalo finančno zahtevno leto, smo že januarja začeli akcijo za pridobitev sponzorskih oziroma donatorskih sredstev. Razposlali smo prek 50 prošenj za finančno pomoč pri praznovanju 50-letnice društva, zlasti pa za izdajo 19. številke Virov. Odziv je bil sprva medel, do poletja pa smo le zbrali 1.325.000

SIT; na podlagi pogodb o donaciji so jih prispevali: Mercator, d. d., Krka, d. d., Občina Šempeter-Vrtojba, Hermes Plus, d. d., Cetis, d. d., Tim Maribor, d. o. o., Soške elektrarne, d. o. o., Elektro Slovenija, d. o. o., Občina Kanal ob Soči, Unisel, d. o. o. Posebno zahvalo za trud pri zbiranju donatorskih sredstev smo dolžni predsednici Aleksandri Pavšič Milost in uredniku Virov prof. dr. Francetu M. Dolinarju.

Na rednem volilnem občnem zboru (15. aprila 2004) na običajnem zbornem mestu – v spodnji avli Arhiva Republike Slovenije, smo potrdili ustaljena poročila in programe, ob petdesetletnici društva pa tudi imenovali pet novih častnih članov. Zaradi izjemnih zaslug za razvoj slovenske arhivistike je občni zbor za častne člane ADS imenoval prof. dr. Jožeta Mlinariča, Marijo Oblak Čarni, Petra Ribnikarja, mag. Milico Trebše Štolfa in prof. dr. Jožeta Žontarja. Ti so prejeli listine o imenovanju; ob tem so bile prebrane kratke utemeljitve, ki jih v nadaljevanju povzemamo.

prof. dr. Jože Mlinarič

Poleg obsežnega znanstveno-raziskovalnega in pedagoškega dela je akademik dr. Jože Mlinarič veliko prispeval k razvoju in popularizaciji arhivske dejavnosti na Slovenskem ne samo v letih med 1971 in 1990, ko je bil zaposlen v Pokrajinskem arhivu v Mariboru, ampak tudi po odhodu na mesto rednega profesorja Pedagoške fakultete Univerze v Mariboru.

Izrednega pomena je objavljane arhivskega gradiva, med katerim je potrebno izdvojiti zlasti izdajo Zbirke listin Pokrajinskega arhiva Maribor in Gradiva za zgodovino Maribora v 28 zvezkih. Omenimo tudi razstavno dejavnost, ki se je nadaljevala tudi po letu 1990, zlasti ob izidu monografij o slovenskih samostanih, evidentiranje gradiva za zgodovino Slovencev v tujih arhivih in sodelovanje v skupini izvedencev za vračanje arhivskega gradiva iz Avstrije po sporazumu iz leta 1923.

Marija Oblak Čarni

Upokojena arhivska svetnica Marija Oblak Čarni je v arhivske vrste stopila leta 1957 in se pri svojem strokovnem delu usmerila zlasti v obdelavo arhivskega gradiva iz časa NOB. Kot priznana arhivska strokovnjakinja je dokazovala veliko privrženost arhivskemu delu in še posebej Arhivskemu društvu Slovenije, tako

¹ Aktualni seznam članov ADS je objavljen v: Arhivi 27 (2004), št. 1 (Zbornik ob petdesetletnici Arhivskega društva Slovenije), str. 21–23.

da je to, ko mu je predsedovala (1968–1976), izvedlo več pomembnih akcij. V času 1974–1984 in 1988–1992 je bila direktorica ARS in v tem času veliko storila za izboljšanje delovnih pogojev, vzpodbujala je strokovno izobraževanje, kulturno-prosvetno in založniško dejavnost, mednarodno sodelovanje ...

Veliko je storila za vračanje arhivskega gradiva po mednarodnih pogodbah, zlasti kot članica jugoslovansko-avstrijske pogajalske komisije (1975–1990), kot ekspert za arhive pa je sodelovala tudi v pogajalski skupini za nasledstvo po razpadli SFRJ.

Posebej je opazno njeno zavzeto delo v ADS, saj je poleg predsedniške opravljala tudi funkcijo odgovorne urednice Arhivov (1978–85), dolga leta je bila članica društvenih odborov in komisij. Za publikacijo ob 40-letnici društva je pripravila podroben zgodovinski pregled delovanja ADS in ob tem uredila velik del društvenega arhiva.

Peter Ribnikar

Arhivski svetnik v pokoju Peter Ribnikar je od svoje zaposlitve v Osrednjem državnem arhivu Slovenije leta 1950 do upokojitve v letu 1988 sodeloval pri vseh strokovnih delih in projektih, zlasti pri prevzemanju, valorizaciji in popisovanju arhivskega gradiva. Svoje velikansko, s praktičnim arhivskim delom pridobljeno znanje s področja arhivistike in zgodovine je za raziskovalne in druge namene posredoval številnim uporabnikom.

Ribnikarjevo brez dvoma največje delo pa je kritična objava za slovensko zgodovino izredno pomembnih sejnih zapisnikov Narodne vlade Slovencev, Hrvatov in Srbov in Deželnih vlad za Slovenijo (1918–1921), ki so v treh obsežnih knjigah izšli v letih 1998–2002. Za ta projekt s področja varstva in prezentacije arhivske kulturne dediščine je Peter Ribnikar leta 2002 dobil Aškerčevo priznanje; pripadajočo denarno nagrado je velikodušno odstopil za objavo arhivskih virov.

Več let je sodeloval v izvršnem in – kot znan pedant – v nadzornem odboru ADS.

mag. Milica Trebše Štolfa

Arhivska svetnica v pokoju mag. Milica Trebše Štolfa je prve arhivske korake naredila leta 1976 v Pokrajinskem arhivu Koper; istega leta je postala članica ADS. Kot direktorica PAK (1976–1983) si je prizadevala za pridobitev novih arhivskih prostorov, popularizacijo arhivskega dela in gradiva, vzpodbujala je razstavno in raziskovalno delo, izobraževanje in sodelovanje. Leta 1985 je začela sodelovati s slovenskimi izseljenci in jim pomagati pri ohranjanju arhivskega gradiva. S seminarji, ki jih je organizirala, in s strokovnimi prispevki na mednarodnih srečanjih ji je uspelo v zavest številnih izseljencev vtisniti pomen arhivskega gradiva. O delovanju izseljenskih društev in njihovem gradivu je izdala kar pet knjig.

V letih 1994–1996 je bila predsednica ADS, nato pa članica izvršnega odbora; aktivna je bila v uredniških odborih Arhivov in Virov. Reševanja problemov in izzivov v stroki in društvu se je lotevala s tako energijo in smelostjo, da sadove njenih prizadevanj okušamo tudi danes.

Bila je pobudnica Aškerčevih nagrad in priznanj za posebne dosežke v arhivistiki; njena je bila tudi zamisel, da smo revijo Arhivi preoblikovali v mednarodno publikacijo. Kot predsednica društva je odigrala pomembno vlogo pri sprejemanju Zakona o arhivskem gradivu in arhivih.

prof. dr. Jože Žontar

Ime upokojenega rednega profesorja dr. Jožeta Žontarja je tako rekoč sinonim za slovensko arhivistiko, saj se ji je posvečal vse od prve zaposlitve v tedanjem Arhivu LRS, v katerem je v prvem delu svoje arhivske kariere preživel 17 let, med dvajsetletnim direktorovanjem v Zgodovinskem arhivu Ljubljana in nato ponovno v osmih letih v ARS-u, miruje pa tudi ne v pokoju.

Izjemen je njegov prispevek pri pripravljanju slovenske arhivske zakonodaje, saj je sodeloval pri pravi skoraj vseh arhivskih pravnih aktov. Pomemben je tudi Žontarjev prispevek na področju arhivskega strokovnega izobraževanja (mdr. je bil dolga leta predavatelj arhivistike na FF v Ljubljani) in pri uveljavljanju naše arhivistike v mednarodnem merilu.

V okviru njegovega strokovnega dela moramo posebej poudariti zelo natančne študije o razvoju institucij na Slovenskem in redaktorstvo številnih zbornikov.

Omenimo še, da je dr. Jože Žontar več kot trideset let sodeloval v organih ADS, mdr. kot predsednik, tajnik in urednik revije Arhivi.

Za svoje delo je leta 2002 prejel Aškerčevo nagrado.

Občni zbor je za dveletni mandat izvolil tudi nove društvene organe.²

Izvršni odbor (IO) društva šteje 12 članov. V njem so predstavniki ARS (dva) in vseh regionalnih arhivov, predstavniki škofijskih in univerzitetnih arhivov ter ljubljanske in mariborske univerze. Predsednica društva in predsedujoča IO je Mira Hodnik, tajnik Andrej Nared. IO je za pomoč novi predsednici na svoji konstitutivni seji soglasno izbral Aleksandro Pavšič Milost za podpredsednico društva.

Konec julija je društvu s pomočjo Ministrstva za kulturo in donatorjev vendarle uspelo izdati tretji del Virov o demokratizaciji in osamosvojitvi Slovenije z naslovom Osamosvojitve in mednarodno priznanje. Pripravil jih je prof. dr. Božo Repe. Viri št. 19 obse-

² Glej Marija Oblak Čarni, Arhivsko društvo Slovenije v letih 1994–2004. Ob petdesetletnici društva, v: Arhivi 27 (2004), št. 1, str. 20 (Člani društvenih odborov in uredništev).

gajo kar 424 strani formata A4, zaradi pomembnosti vsebine pa so izšli v nakladi 600 izvodov. Knjiga je bila 8. septembra predstavljena na izredno odmevni tiskovni konferenci v Arhivu Republike Slovenije, na kateri so sodelovali tudi nekateri akterji osamosvojitvenih dni (Milan Kučan, dr. Dimitrij Rupel, Janez Janša, dr. France Bučar, Ciril Zlobec, prof. dr. Matjaž Kmecl). Knjigo sta vsebinsko predstavila prof. dr. Miroslav Stiplovšek in avtor; o zbirki Viri je govoril njen urednik prof. dr. France M. Dolinar, predstavitev pa je vodila Ljerka Bizilj.

Viri 19 so bili v oktobru predstavljeni še v Mariboru in Celju. V sklopu Virov o demokratizaciji in osamosvojitvi Slovenije načrtujemo za prihodnje leto še eno številko; v njej bodo objavljeni dokumenti o Slovencih po svetu in njihovem prispevku k osamosvojitvi in mednarodnem priznanju.

Prvo številko Arhivov, glasila Arhivskega društva in arhivov Slovenije, smo se odločili posvetiti 50-letnici društva. Januarja je uredništvo za spominske prispevke prosilo dvanajst uglednih članov društva, ki so s svojim delom močneje zaznamovali društveno zgodovino. Večina je povabila k sodelovanju sprejela in nastal je Zbornik ob petdesetletnici Arhivskega društva Slovenije (Arhivi, letnik 27, št. 1). V prvem sklopu (Ob 50-letnici Arhivskega društva Slovenije), ki obsega deset prispevkov, smo poleg pregleda delovanja društva v zadnjih desetih letih (ob 40-letnici je izšel poseben zbornik), objavili spominske zapise nekaterih uglednih članov. Drugi sklop (Članki in

razprave) ponuja še osem prispevkov s področja zgodovine, arhivistike in materialnega varstva arhivskega gradiva. Številka obsega 19 avtorskih pol besedila (188 strani formata A4) in je bogata s slikovnim gradivom.

Osrednja slovesnost ob petdesetletnici ADS je bila v prostorih Arhiva Republike Slovenije v torek, 14. septembra. Slavnostni nagovor je imela predsednica Mira Hodnik, zbrane sta nagovorila ministrica za kulturo Andreja Rihter in direktor ARS dr. Dragan Matić. Glavni urednik Arhivov, doc. dr. Matevž Košir, je predstavil društvenemu jubileju posvečeno številko.

Predstavitvi revije Arhivi je sledila podelitev priznanj slovenskim arhivom, s katerimi ADS že vrsto let odlično sodeluje, ter zaslužnim posameznikom. Pri odločitvi za priznanja posameznikom je IO kot edino merilo upošteval večletno aktivno delo v društvu (zlasti opravljanje uredniških, tajniških in predsedniških del), upošteval pa je tudi, da so nekateri zaslužni člani društvena priznanja že dobili (v letih 1984, 1989 in 1994). Priznanja so tako prejeli: Metka Bukošek, prof. dr. France M. Dolinar, Darinka Drnovšek, Marija Hernja Masten, Miran Kafol, Mihaela Knez, doc. dr. Matevž Košir, mag. Brane Kozina, Mija Mravlja, Aleksandra Pavšič Milost, Jože Suhadolnik, Tatjana Šenk, mag. Gašper Šmid in Lilijana Vidrih Lavrenčič.

Slovesnost je popestril vokalni trio Prima vista, končalo pa jo je prijetno družabno srečanje.

Dobitniki priznanj ob petdesetletnici ADS skupaj z ministrico Andrejo Rihter. Ljubljana, Arhiv Republike Slovenije, 14. septembra 2004 (Foto: T. Rodošek)

Finale praznovanja petdesetletnice društva je bil na dan slovenskih arhivov (20. oktobra) v obliki druge podelitve Aškerčeve nagrade in Aškerčevega priznanja za posebne dosežke v arhivistiki. V veliki sejni dvorani ljubljanske mestne hiše je Aškerčevo nagrado za izjemne prispevke k razvoju slovenske arhivistike prejel mag. Vladimir Žumer, Aškerčevo priznanje za objave in popularizacijo arhivskega gradiva pa dr. Milko Mikola.

Na podelitvi so zbrane nagovorili predsednica društva Mira Hodnik, državni sekretar na Ministrstvu za kulturo Ciril Baškovič, županja Mestne občine Ljubljana Danica Simšič ter slavnostni govornik dr. Andrej Hozjan. Za popestritev podelitve je poskrbel trio flaut Srednje glasbene in baletne šole iz Ljubljane.

Dejavnost društva ob petdesetletnici je bila medijsko zelo dobro pokrita.

V okviru mednarodnega sodelovanja je društvo na 17. posvetovanju "Arhivska praksa 2004" (Tuzla, 7.–8. oktober) zastopala podpredsednica Aleksandra Pavšič Milost (PANG), na 40. posvetovanju Hrvaškega arhivističnega društva (Topusko, 13.–15. oktober) pa članica IO Emica Ogrizek (PAM). Zborovanj nemškega in avstrijskega arhivarskega društva v letu 2004 ni bilo, zato pa je bil od 23. do 29. avgusta 2004 na Dunaju XV. Mednarodni arhivski kongres; udeležila se ga je predsednica Mira Hodnik (ZAL).

Na prošnjo Sekcije za splošne knjižnice pri Zvezi bibliotekarskih društev Slovenije je na njihovem zborovanju z naslovom "Sodelovanje in partnerstvo" društvo (Aleksandra Pavšič Milost) že septembra 2003 predstavilo arhivsko dejavnost v Sloveniji. Knjižnica Otona Župančiča v Ljubljani je ob tem predlagala, da bi računalniško predstavitev arhivov, dopolnjeno s priložnostno razstavo, ob kulturnem prazniku 2004 ponovili v njihovi enoti Kolodvor v Ljubljani. V soglasju z direktorji slovenskih državnih arhivov je društvo pobudo sprejelo. Razstava z naslovom *Arhivi, varuhi preteklosti*, je imela namen predstaviti dejavnost in organiziranost slovenskih arhivov, hkrati pa obiskovalcem na ogled ponuditi nekaj drobcev iz arhivskih fondov in zbirk. Vsak arhiv je bil zastopan s štirimi dokumenti. Od 8. do 25. februarja je bila razstava na ogled v enoti Kolodvor (Trg OF 10), od 26. februarja do 8. marca v matični Mestni knjižnici v Židovski ulici, v drugi polovici aprila pa je gostovala še na Osnovni šoli Vič v Ljubljani. Obiskovalcem je bil na voljo tudi droben katalog (22 strani) s kratko predstavitvijo teme in seznamom razstavljenih dokumentov. Razstavo in katalog je s pomočjo kolegov iz slovenskih arhivov pripravila Aleksandra Pavšič Milost.

IO je na 2. seji (19. avgusta) obravnaval predlog Arhiva Republike Slovenije, da bi ADS v letu 2005 organiziral zborovanje s temo varstva arhivskega gradiva gospodarskih subjektov. Zaradi spremembe statusa (privatizacija) po veljavni zakonodaji večina gospodarskih subjektov ni dolžna predajati arhivskega gradiva javnim arhivom, lahko pa je njihovo dokumentarno gradivo, kolikor ima lastnosti arhivskega,

razglašeno za zasebno arhivsko gradivo; to potem hranijo sami ali pa predajo pristojnemu arhivu. IO je predlog ocenil za dobrodošel, meni pa, da bi bilo potrebno predlagano temo razširiti in z različnih vidikov obravnavati varstvo arhivskega gradiva privatne provenience nasploh, torej poleg gradiva gospodarstva tudi gradivo političnih strank, društev, fizičnih oseb ipd. Na ta način bi lahko tudi vsebinsko nadgradili spoznanja zadnjega zborovanja (Arhivi in arhivsko gradivo v času tranzicijskih sprememb).

Društvo je med 25. in 29. majem 2004 v sodelovanju s turistično agencijo Columbus iz Maribora pripravilo ekskurzijo v Provanso in na Azurno obalo. Ekskurzija je odlično uspela, več o njej pa v posebnem poročilu.

Na koncu naj spomnim, da je vse dogajanje v ADS mogoče spremljati na spletni strani <http://www.arhivsko-drustvo.si>, ki jo servisira kolega Žiga Železnik. Na njej so objavljeni društvena pravila, kazala in izbrani članki zadnjih števil revije Arhivi, elektronski izdaji dveh števil Virov, zapisniki sej IO, poročila o delu, tekoča obvestila in podobno.

Andrej Nared

Poročilo Komisije za podeljevanje Aškerčevih nagrad in Aškerčevih priznanj o delu v letu 2004

Delo Komisije za podeljevanje Aškerčevih nagrad in Aškerčevih priznanj v letu 2004 se je začelo z objavo javnega razpisa za zbiranje predlogov za podelitev Aškerčeve nagrade in Aškerčevega priznanja. Aškerčeva nagrada se podeljuje za izjemne prispevke k razvoju slovenske arhivistike na področju varovanja in ohranjanja arhivske dediščine ter posredovanja le-te javnosti, za izjemne dosežke na področju strokovnega izobraževanja in arhivske zakonodaje, izjemne dosežke na arhivskem področju v mednarodnem merilu, večletno zaslužno delo v Arhivskem društvu Slovenije in za življenjsko delo. Aškerčevo priznanje je namenjeno za odmevne prispevke k razvoju slovenske arhivistike na področju varovanja arhivske dediščine, strokovnega izobraževanja, izdelave arhivističnih pripomočkov za uporabo arhivskega gradiva in arhivističnih priročnikov ter arhivske zakonodaje v tekočem obdobju, za prispevek k popularizaciji arhivov in arhivske dejavnosti ter za objave arhivskega gradiva.

Razpis je bil objavljen v časniku Dnevnik, na spletnih straneh www.arhivsko-drustvo.si in na oglasnih deskah slovenskih arhivov. Predloge smo sprejemali od 11. avgusta 2004 do 10. septembra 2004. Tudi v letu 2004 sta bila razpisana ena Aškerčeva nagrada in eno Aškerčevo priznanje.

Komisija v sestavi Nada Čibej (PAK) – predsednica, Vladimir Kološa (ARS), Janez Kopač (ZAL), Milko Mikola (ZAC) in Emica Ogrizek (PAM) je na svoji prvi seji, 14. septembra 2004, pregledala vse prijave. Ugotovili smo, da je v razpisnem roku –